

თაბარ ტატანაშვილი*

მხარდაჭერის ფარგლების განსაზღვრის პრობლემა „ყოველდღიური გარიგებების“ მაგალითზე

ქმედუნარიანობის რეფორმამ როგორც საერთაშორისო, ისე ეროვნულ დონეზე საინტერესო, რთულ და მნიშვნელოვან საკითხებზე დისკუსიას ჩაუყარა საფუძველი. წინამდებარე სტატია ეძღვნება ფსიქოსოციალური საჭიროების მქონე პირისთვის მხარდაჭერის დანიშვნის საკითხს, ყოველდღიური გარიგებების მაგალითზე. შეფასებულია საერთაშორისო ნორმებთან და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებასთან შესაბამისობაში მოქალაქე კოდექსსა და საპროცესო კოდექსში არსებული საკანონმდებლო რეგულირება, ასევე სასამართლო პრაქტიკა. დასკვნის სახით შემოთავაზებულია ავტორისეული ხედვა ზემოაღნიშნულ საკითხებთან მიმართებით.

საკვანძო სიტყვები: ფსიქოსოციალური საჭიროების მქონე პირი, კერძო ავტონომია, ქმედუნარიანობა, მენტალური ჯანმრთელობა, მხარდაჭერის მიმღები, ყოველდღიური/ვრცელმანნი გარიგებები.

1. შესავალი

ქმედუნარიანობის რეფორმა სამართლიანად ითვლება, როგორც „ყოველდღიური მნიშვნელოვანი საკითხი, რომლის წინაშეც დგას საერთაშორისო სამართლებრივი საზოგადოება ამ მომენტში“.¹ ქმედუნარიანობა კერძო ავტონომიის ნაწილს წარმოადგენს, რომელიც პიროვნული თვითგამორკვევის უფლების ქვეშ ექცევა,² იგი ადამიანს მინიჭებული აქვს არა სახელმწიფოს ან სამართლის, არამედ ბუნების მიერ.³ კერძო ავტონომიის ფარგლებში მნიშვნელოვან და მთავარ წინაპირობას წარმოადგენს ის ასპექტი, რომ იურიდიული ძალის მქონე ნების გამოვლენა თავისუფლად გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობას ეფუძნებოდა.⁴ სუბიექტისთვის დამახასიათებელი ერთ-ერთი უმთავრესი კონსტიტუციური ნიშანი სწორედ ნებაუნარიანობაა, რომელიც სამართლებრივ შედეგს წარმოშობს.⁵

საქართველოში ქმედუნარიანობის რეფორმის და მხარდაჭერის სისტემის შემოღების მთავარი საფუძველი საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება და გაეროს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა კონვენცია (შემდგომში: კონვენცია)⁶ გახდა.

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, მონვეული ლექტორი, ადვოკატი.

¹ იხ. Committee on the Rights of Persons with Disabilities, General Comment No.1 – Article 12: Equal Recognition Before the Law (April 2014) UN Doc. No. CRPD/C/GC/1, adopted at the 11th Session.

² BVerfGE 99, 383 (389).

³ ბაზედოვი ი., კერძო ავტონომია ევროპის სამოქალაქო სამართალში, კერძო ავტონომია, როგორც კერძო სამართლის ფუძემდებლური პრინციპი (კონფერენციის მასალები), ზარანდია თ., კურზინსკი-სინგერი ე., შატბერაშვილი ლ., (რედ.) ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2020, 15.

⁴ Klumpp S., J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: Staudinger BGB – Buch 1: Allgemeiner Teil, Vorbemerkung vor §§ 104 ff, Sellier-de Gruyter, 2021, Rn. 7.

⁵ ზოიძე ბ., ფსიქოსოციალური საჭიროების მქონე პირის სამართალსუბიექტობა, თსუ სამართლის მიმოხილვა #1, თბილისი, 2016, 31.

⁶ “Convention on the Rights of Persons with Disabilities”, United Nations, Treaty Series 2515, 2006, 3.

კონვენცია უდავოდ არის საეტაპო, მნიშვნელოვანი მოვლენა ადამიანის უფლებების დაცვის მიმართულებით.⁷ იგი არ ქმნის ახალ უფლებებს,⁸ არამედ უკვე არსებულ უფლებათა სპექტრს არგებს შეზღუდული შესაძლებლობების კონტექსტს.⁹

კონვენციის მე-12 მუხლის შესაბამისად, ყველა ადამიანი თანასწორია, მიუხედავად ფსიქიკური და ინტელექტუალური პრობლემების არსებობისა და სხვების თანასწორად არიან ისინი ქმედუნარიანნიც. ამრიგად, სამედიცინო დიაგნოზი აღარ არის პირის სამართლებრივად ქმედუნაროდ ცნობის საფუძველი. კონვენცია არის „**პარადიგმის ცვლილება“ ტრადიციული სამედიცინო მიდგომებიდან – ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებული მიდგომებისაკენ.** ამ კონცეფციის ამოსავალი ნერტილია ის მოცემულობა, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს სხვების მსგავსად აქვთ უფლებები, რომლებიც საუკეთესოდ არის შეჯამებული ფუნდამენტური პრინციპების ფორმატში: *დამოუკიდებლობა, არჩევანის თავისუფლება, სრულფასოვანი მონაწილეობა, თანასწორობა და ადამიანური ღირსება.*¹⁰

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 8 ოქტომბრის გადაწყვეტილებით მენტალური და ინტელექტუალური პრობლემების¹¹ გამო პირთა ქმედუნარიანობის შეზღუდვის საკანონმდებლო რეგულაციები არაკონსტიტუციურად იქნა ცნობილი. შესაბამისად, საქართველოს პარლამენტი ვალდებული გახდა, შეემუშავებინა და მიეღო ისეთი საკანონმდებლო ჩარჩო, რომელიც საქართველოს კონსტიტუციით აღიარებულ ადამიანის უფლებების სტანდარტებთან¹² და ასევე, კონვენციის მოთხოვნებთან იქნებოდა შესაბამისობაში.

რეფორმის განხორციელებამდე **ფსიქიკური და ინტელექტუალური პრობლემების მქონე პირის სამართლებრივი მდგომარეობა „სამოქალაქო სიკვდილს“ უტოლდებოდა.**¹³ თუკი მანამდე არსებული მდგომარეობით მენტალური და ინტელექტუალური პრობლემების მქონე პირი ქმედუნაროდ ითვლებოდა, 2015 წელს განხორციელებული ცვლილებებით ისინი აღიარებულ იქნენ სრულად ქმედუნარიანებად და განისაზღვრა ტერმინი „ფსიქოსოციალური საჭიროების მქონე პირი“. ამ ტერმინის ქვეშ იგულისხმება სრულწლოვანი ფიზიკური პირი, რომელსაც აქვს მყარი ფსიქიკური, გონებრივი/ინტელექტუალური დარღვევები, რომელთა სხვადასხვა დაბრკოლებასთან ურთიერთქმედებამ შესაძლოა ხელი შეუშალოს საზოგადოებ-

⁷ იხ. : Eaton J., Carroll A., Scherer N., Daniel L., Njenga M., Sunkel Ch., Thompson K., Kingston D., Khanom G., Dryer S., *Accountability for the Rights of People with Psychosocial Disabilities: An Assessment of Country Reports for the Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, Health and Human Rights Journal, Vol. 23 #1, 2021, 175.

⁸ იხ. Committee on the Rights of Persons with Disabilities, General Comment No.1 – Article 12: Equal Recognition Before the Law, UN Doc. No. CRPD/C/GC/1, adopted at the 11th Session, April 2014, 1, 1.1.

⁹ იხ. Degener, T., de Castro, M.G.C. *Toward Inclusive Equality: Ten Years of the Human Rights Model of Disability in the Work of the UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities*. In: Felder, F., Davy, L., Kayess, R. (Eds.) *Disability Law and Human Rights*. Palgrave Studies in Disability and International Development, Palgrave Macmillan, 2022, Cham. 30.

¹⁰ ადამიანის უფლებები: რეალობა ყველასათვის ევროპის საბჭო შეზღუდული შესაძლებლობების სტრატეგია 2017-2023, ევროპის საბჭო, პარ. 11.

¹¹ საერთაშორისო მიდგომების შესაბამისად, ნაშრომში არ არის გამოყენებული პირის მენტალური და ინტელექტუალური დარღვევების აღსანიშნავად საკანონმდებლო ცვლილებამდე არსებული ტერმინოლოგია.

¹² განმარტებითი ბარათი „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონპროექტზე, საქართველოს პარლამენტი, ვებ გვერდი, <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/64346?>> [08.01.2024].

¹³ იხ.: Who gets to decide? Right to legal capacity for persons with intellectual and psychosocial disabilities, Commissioner for Human Rights, 2012, 9.

რივ ცხოვრებაში მის სრულ და ეფექტიან მონაწილეობას სხვებთან თანაბარ პირობებში, ამასთანავე, აღნიშნული დაბრკოლებები სათანადო რჩევისა და დახმარების გარეშე მნიშვნელოვნად უნდა ართულებდეს პირის მიერ საკუთარი ნების თავისუფლად გამოხატვას და ასევე, ინფორმირებული, გააზრებული არჩევანის გაკეთებას სასამართლოს მიერ განსაზღვრულ სფეროში. ამრიგად, სსკ-ს მე-12 მუხლის მეოთხე ნაწილის საფუძველზე, **ფსიქოსოციალური საჭიროების მქონე პირი სრულად ქმედუნარიანია.**

მოკლედ რომ ვთქვათ, თუკი მანამდე შშმ პირები სამოქალაქო სამართლისთვის უხილავები იყვნენ, ცვლილებებით აღიარებულ იქნა მათი სამოქალაქო სამართლებრივი ქმედუნარიანობა.¹⁴ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებებზე დაფუძნებული მოდელი გულისხმობს გადაწყვეტილების მიღების ჩანაცვლების პარადიგმიდან გადასვლას, მხარდაჭერით მიღებული გადაწყვეტილებების მოდელზე.¹⁵

ინტელექტუალური და ფსიქოსოციალური დარღვევების მქონე პირები ჩანაცვლებითი სისტემების არსებობით და მათი ქმედუნარიანობის უარყოფით განსაკუთრებით არიან შეზღუდული. შშმ პირთა უფლებების დაცვის გაეროს კომიტეტმა ხაზგასმით განმარტა, რომ **შშმ პირის სტატუსის ან გარკვეული ჯანმრთელობის პრობლემების (მათ შორის ფიზიკური ან სენსორული დარღვევების არსებობისას) ჰქონა, არ შეიძლება იყოს მისი ქმედუნარიანობისა და სხვა უფლებების უარყოფის საფუძველი.**¹⁶

საინტერესოა შეფასდეს, რამდენად არის სსკ-ს მაგალითზე, ყოველდღიური გარიგებების ნაწილში მხარდაჭერის დანიშვნა საერთაშორისო სტანდარტებთან, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებასთან შესაბამისი და რამდენად არის დაცული ამ მხრივ მენტალური და ინტელექტუალური პრობლემების მქონე პირთა კერძო ავტონომია, რა პრობლემები ახლავს თან საერთაშორისო სტანდარტების იმპლემენტაციას ეროვნულ კანონმდებლობაში გარიგებაუნარიანობის ამ კონკრეტულ მაგალითზე.

2. ზოგადად გარიგებაუნარიანობის (*Geschäftsfähigkeit*) შესახებ

სამართლის სუბიექტის აუცილებელი ნიშანია უფლებაუნარიანობა და ქმედუნარიანობა.¹⁷ გარიგებაუნარიანობა ქმედუნარიანობის ქვეკატეგორიას წარმოადგენს. **გერმანიის სამოქალაქო კოდექსში ტერმინი ქმედუნარიანობა (*handlungsfähigkeit*) არ გამოიყენება და ნორმებში გარიგებაუნარიანობაზეა საუბარი.**¹⁸ გარიგებაუნარიანობა უნდა განიმარტოს როგორც უნარი, საკუთარი სახელით დადოს პირმა სამოქალაქოსამართლებრივი გარიგებები¹⁹. თავის მხრივ გარიგებაუნარიანობის ქვეკატეგორიებია ქორწინებაუნარიანობა (*Ehefähigkeit*) და ანდერძუნარიანობა (*Testierfähigkeit*).

¹⁴ ასევე, ვრცლად იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 8 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – ირაკლი ქემოკლიძე და დავით ხარაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“ (N2/4/532,533), II, 10.

¹⁵ იხ. Committee on the Rights of Persons with Disabilities, General Comment No.1 – Article 12: Equal Recognition Before the Law, UN Doc. No. CRPD/C/GC/1, adopted at the 11th Session, April 2014, 1.3.

¹⁶ იხ. Committee on the Rights of Persons with Disabilities, General Comment No.1 – Article 12: Equal Recognition Before the Law, UN Doc. No. CRPD/C/GC/1, adopted at the 11th Session, April 2014, 1.9.

¹⁷ ხუბუა გ., სამართლის თეორია, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2011, 202.

¹⁸ Palandt O./Ellenberger J., Bürgerliche Gesetzbuch Kommentare, 78. Auflage, C.H. Beck, München, 2019, §104, Rn. 1.

¹⁹ იხ. Klumpp S., J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: Staudinger BGB – Buch 1: Allgemeiner Teil, Vorbemerkung vor §§ 104 ff, Sellier-de Gruyter, 2021, Rn. 35.

როგორც დასაწყისში აღინიშნა, კერძო ავტონომიის პრინციპი ვლინდება სამართლებრივი ურთიერთობების თავისუფლებაში, თუმცა ამ თავისუფლებას აზრი აქვს მაშინ, როდესაც პირს ასევე შეუძლია აიღოს პასუხისმგებლობა მის ქმედებებზე. ქმედუნარიანობის კიდევ ერთი ქვეკატეგორია **დელიქტუნარიანობა** – უნარი, დამოუკიდებლად დაეკისროს პირს სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა. უფრო კონკრეტულად კი, ეს ნიშნავს პირის უნარს, პასუხი აგოს მის მიერ მიყენებულ ზიანზე.²⁰

საქართველოს სამოქალაქო სამართალი სრულ ქმედუნარიანობას 18 წლის ასაკის მიღწევას უკავშირებს. შეზღუდული ქმედუნარიანობის ორ შემთხვევაა: კერძოდ, ასეთად მიიჩნევა 7-18 წლამდე პირი²¹ (სსკ-ს მე-14 მუხლის პირველი ნაწილი) და ასევე სრულწლოვანი პირი, რომელიც ბოროტად იყენებს ალკოჰოლს ან ნარკოტიკულ ნივთიერებებს და ამის გამო თავის ოჯახს მძიმე მატერიალურ მდგომარეობაში აყენებს (სსკ-ს მე-16 მუხლის პირველი ნაწილი)²². რაც შეეხება ქმედუნარიანობას, ასეთად, ცვლილებების შემდეგ მხოლოდ მცირეწლოვნების (0-7 წლამდე) შემთხვევა დარჩა. ფსიქოსოციალური საჭიროების მქონე პირი სრულიად ქმედუნარიანია, მას ენიშნება მხარდაჭერა სასამართლოს მიერ განსაზღვრულ სფეროებში.

3. გსკ-ს §105ა შესაბამისად წვრილმანი გარიგებების დადების საკითხი

3.1. საკანონმდებლო სიახლე გერმანიის სამოქალაქო კოდექსში

2002 წლის 23 ივლისის საკანონმდებლო ცვლილებებით გერმანიის სამოქალაქო კოდექსში გარიგებაუნარიანობის ინსტიტუტთან დაკავშირებით ცვლილებები განხორციელდა. კერძოდ, გსკ-ს დაემატა ახალი ნორმა ყოველდღიური გარიგებების დადების საკითხთან დაკავშირებით. §105ა სამოქალაქო კოდექსში ჩაინერა მას შემდეგ, რაც გერმანიაში დიდი ხნის განმავლობაში ითხოვდნენ გარიგებაუნარიანობის²³ შესახებ რეფორმას. ამ ცვლილებების ერთ-ერთი მიზანი მენტალური და ინტელექტუალური პრობლემების მქონე პირთა სოციალური ემანსიპაცია და მათი პირადი პასუხისმგებლობის გაზრდა იყო.²⁴

ახალი სტანდარტი მენტალური და ინტელექტუალური ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე პირებისთვის იმ შესაძლებლობის მიცემას ისახავდა მიზნად, რომ მათ „დაბალი ღირებულების შემთხვევაში ყოველდღიური ტრანზაქციები განხორციელებინათ შესრულებისა და საპასუხო შესრულების გზით“.²⁵

§105ა-ს მიღება ასევე ეფუძნებოდა, ფსიქიკური პრობლემის მქონე პირთა პიროვნული თვითგამორკვევის უფლების გაძლიერება.²⁶ აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სრულწლოვან პირთა

²⁰ Bitter G., Röder S., BGB, Allgemeiner Teil, 4., neu bearbeitete Auflage, Verlag Franz Vahlen München, 2018, 115, Rn. 1.

²¹ სსკ-ს მე-12 მუხლის მეხუთე ნაწილის შესაბამისად, მხარდაჭერის მიმღებად სასამართლომ შეიძლება ცნოს აგრეთვე არასრულწლოვანიც იმ ფარგლებში, რომლებშიც, კანონმდებლობის თანახმად, მას თავისი უფლება-მოვალეობების განხორციელებისას კანონიერი წარმომადგენლის თანხმობა არ სჭირდება. ვრცლად იხ.: ზოიდე ბ., კორძაია თ., სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, თბილისი, 2017, 67-76.

²² ვრცლად იხ., ჭანტურია ლ., სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გამომცემლობა „სამართალი“, თბილისი, 2011, 180-184.

²³ „Natürlichen Geschäftsunfähigkeit“.

²⁴ Palandt O./Ellenberger J., Bürgerliche Gesetzbuch Kommentare, 78. Auflage, C.H. Beck, München, 2019, §105a Rn. 1.

²⁵ იხ. Löhnig M., Schärfl Chr., Zur Dogmatik Des § 105a BGB” Archiv Für Die Civilistische Praxis 204, no. 1, 2004, 25-58.

²⁶ Deutscher Bundestag: BT- Drs. 14/9266, 43.

გარიგებაუნარიანობასთან დაკავშირებით გსკ-ს მოქმედი საკანონმდებლო საფუძვლები (გსკ-ს §104 II და §105-ე პარაგრაფები) არ შეცვლილა.

კანარისმა²⁷ წამოაყენა თეზისი, რომ გარიგებაუნარო პირის გამოვლენილი ნების ბათილობა, პირის ინტერესების დაცვის მოტივით, კერძო ავტონომიაში ზედმეტ ჩარევას წარმოადგენდა და კონსტიტუციას ეწინააღმდეგებოდა. მას შეთავაზებული ჰქონდა მოქმედი ნორმების შეცვლა გსკ-ს §107-ე და შემდგომი პარაგრაფების ანალოგიის გამოყენებით. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ შეთავაზებული ვერსია სათანადოდ შესაძლოა ვერ იყოს დასაბუთებული.²⁸

ამრიგად, გსკ-ში §104-ე და §105-ე პარაგრაფები დღემდე უცვლელად რჩება მიუხედავად იმისა, რომ გერმანიის პარლამენტმა აღიარა მზრუნველობის ნორმებსა და გარიგებაუნარიანობას შორის კავშირი და მათ შორის ჰარმონიზაციის უზრუნველყოფის აუცილებლობა.²⁹

მოგვიანებით მმეურვეობისა და მზრუნველობის რეგულაციებმა კვლავ განიცადა მოდერნიზება, რომლის მიზანიც კონვენციის მოთხოვნებთან შესაბამისობის მიღწევა იყო.³⁰

3.2. წინაპირობები

გსკ-ს §105ა თანახმად, თუ სრულწლოვანი გარიგებაუნარო პირი დადებს ყოველდღიურ გარიგებას, რომელიც შეიძლება განხორციელდეს მცირე თანხით, მაშინ მის მიერ დადებული ხელშეკრულება განიხილება ნამდვილად შესრულების მიმართ, ხოლო შეთანხმების შემთხვევაში, საპირისპირო შესრულების მიმართაც, როგორც კი განხორციელდება შესრულება და საპირისპირო შესრულება. ეს წესი არ გამოიყენება პირის ან გარიგებაუნარო პირის ქონების მიმართ მომეტებული საფრთხის შემთხვევაში.

3.2.1. სუბიექტი

გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის თანახმად, გარიგებაუნარობა ორ შემთხვევაშია: ასეთად ითვლება 7 წლამდე პირი და პირი, (ასაკისგან დამოუკიდებლად) როდესაც **იმყოფება გონებრივი აშლილობის ისეთ მდგომარეობაში, რომელიც გამორიცხავს ნების თავისუფლად გამოვლენას, თუ მდგომარეობა თავისი ბუნებით არ არის დროებითი**. მაგალითად, წამლისმიერი ინტოქსიკაცია ან დელირიუმი (ცნობიერების დარღვევა)³¹, თავისი ბუნებით,

²⁷ იხ. *Canaris C.*, „Verstöße Gegen Das Verfassungsrechtliche Übermaßverbot Im Recht Der Geschäftsfähigkeit Und Im Schadensersatzrecht.“ *Juristen Zeitung* 42, no. 21, 1987, 993–1004.

²⁸ *Casper M.*, *Geschäfte des täglichen Lebens – kritische Anmerkung zum neuen § 105 a BGB*, *NJW* 2002, 3429.

²⁹ *Deutscher Bundestag: BT-Drs. 11/4528, 137 f.*, იხ. *Brosey D./Jürgens A.*, *Betreuungsrecht Kommentar*, 7., vollständig überarbeitete Auflage, C.H.Beck, München, 2023, § 104 Rn. 1.

³⁰ *Deutscher Bundestag: BT-Drs. 19/27287.*

³¹ დელირიუმი არის ადამიანის მენტალური/ფსიქიკური მდგომარეობა, რა დროსაც ადამიანი დაბნეულია და დაქვეითებულია ცნობიერება. დელირიუმმა ასევე შეიძლება გამოიწვიოს ჰალუცინაციები და ცვლილებები ყურადღების, განწყობის ან ქცევის, განსჯის, კუნთების კონტროლისა და ძილის რეჟიმის მიმართულებით. დელირიუმის სიმპტომები, როგორც წესი, ჩნდება უეცრად, არის მოკლე ხანგრძლივობის. დელირიუმი შეიძლება გამოწვეული იყოს ინფექციით, გაუწყლობით, მედიკამენტებით ან სერიოზული დაავადებით. იხ.: *NCI Dictionary of Cancer Terms*, National Cancer Institute at the National Institutes of Health. ასევე იხ.: *Ramírez Echeverría MdL, Schoo C, Paul M.*, *Delirium*. [Updated 2022 Nov 19]. In: *StatPearls [Internet]*. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; 2024 Jan, <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK470399/>> [09.01.2024].

გონებრივი აქტივობის დროებითი დარღვევებია და, შესაბამისად, არ შედის გსკ-ს §104 II მოქმედების სფეროში.³² ფსიქიკური მდგომარეობის დროებით აშლილობას სამოქალაქო კოდექსები ცალკე აწესრიგებენ.³³

ამრიგად, გსკ-ს ჩანაწერიდან გამომდინარე სამედიცინო მდგომარეობის გამო პირის გარიგებაუუნარობის ერთადერთი საფუძველი ფსიქიკური მდგომარეობის პათოლოგიური მდგომარეობაა. არ აქვს მნიშვნელობა სამედიცინო კლასიფიკაციით გათვალისწინებულ რომელ შემთხვევას მიეკუთვნება ის.³⁴ გსკ-ს მიხედვით გარიგებაუუნარობის განსაზღვრისას ყველა დაავადება თუ დარღვევა, რომელიც თავისუფალ ნების გამოვლენას გამორიცხავს მნიშვნელოვანია და გასათვალისწინებელი,³⁵ განმსაზღვრელია არა პირის გონებრივი/ინტელექტუალური ასპექტი, არამედ ის თუ **რამდენად არის ნების გამოვლენა თავისუფალი.**³⁶

გერმანიის ფედერალური სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, ყველა ასპექტის გაანალიზების შემდეგ უნდა შეფასდეს, რამდენად შეუძლია პირს, მიიღოს თავისუფლად გადაწყვეტილება, ან პირიქით, თავისუფლად გამოვლენილ ნებად არ უნდა შეფასდეს მხოლოდ „უკონტროლო ინსტიქტებისა და იდეების“ შედეგად ნების ფორმირება.³⁷

3.2.2. ტერმინი „ყოველდღიური“

დოქტრინის თანახმად, ტერმინში „ყოველდღიური გარიგებები“ იგულისხმება როგორც სასყიდლიანი ისე უსასყიდლო გარიგებები,³⁸ რომლებიც შეიძლება მიეკუთვნებოდეს „ყოველდღიურ/ყოფით ცხოვრებას“. ³⁹ კვალიფიკაციისთვის გადამწყვეტია „საზოგადოებრივი აღქმა“. ⁴⁰ საგაღმადლო არ არის რომ გარიგება პირდაპირი მნიშვნელობით – ყოველ დღე იდებოდეს. მაგალითად, ამ ტიპის გარიგებებს შეიძლება მივაკუთვნოთ: ყოველდღიური ნივთების შეძენა, როგორცაა საკვები ან ის პროდუქტები, რომლებიც განკუთვნილია უშუალო მოხმარებისთვის, რომლებიც არ აღემატება ჩვეულებრივ რაოდენობას, კოსმეტიკური ნივთები (მაგ. კბილის პასტა), პრესის პროდუქტები (მაგ. ილუსტრირებული ჟურნალები), ტექსტილი და მარტივი მომსახურება: მაგალითად, თმის სტილისტის მომსახურება, წერილების გაგზავნა, ადგილობრივი საზოგადოებრივი ტრანსპორტით სარგებლობა,⁴¹ შემონიშნულობის გაცე-

³² Bitter G., Röder S., BGB, Allgemeiner Teil, 4., neu bearbeitete Auflage, Verlag Franz Vahlen, München, 2018, 117, Rn. 8.

³³ იხ. ჭანტურია ლ., სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნიგნი I, თბილისი, 2017, 336-341; მუხლი 58, საქართველოს კანონი საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, პარლამენტის უწყებანი, 31, 24/07/1997.

³⁴ შეად.: Spickhoff A., Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, 8. Aufl. Verlag C.H.Beck, 2019, Rn. 10.

³⁵ Brosey D./Jürgens A., *Betreuungsrecht Kommentar*, 7., vollständig überarbeitete Auflage, C.H.Beck, München, 2023, § 104 Rn. 2.

³⁶ Bitter G., Röder S., BGB, Allgemeiner Teil, 4., Aufl., Verlag Franz Vahlen, München, 2018, 117, Rn. 7.

³⁷ BGH, 05.12.1995 – XI ZR 70/95; NJW 1970, 1680, 1681.

³⁸ Deutscher Bundestag: BT-Drs. 14/9266, 43, Spickhoff A., Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, 9. Aufl. Verlag C.H.Beck, 2021, § 105a Rn. 6, შეად.: Löhnig M., Schärtl Ch., „Zur Dogmatik Des § 105a BGB.“ Archiv Für Die Civilistische Praxis 204, no. 1, 2004, 25.

³⁹ Deutscher Bundestag: BT-Drs. 14/9266, 43, Spickhoff A., Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, 9. Aufl. Verlag C.H.Beck, 2021, § 105a Rn. 6.

⁴⁰ Deutscher Bundestag: BT-Drs. 14/9266, 43, ასევე იხ.: Spickhoff A., Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, 9. Aufl. Verlag C.H.Beck, 2021, § 105a Rn. 6.

⁴¹ Spickhoff A., Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, 9. Aufl. Verlag C.H.Beck, 2021, §105a Rn. 6-8. ასევე, იხ., ცვაიგერტი კ., კოტცი ჰ., შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კერძო

მა,⁴² სატელეფონო მომსახურებასთან დაკავშირებული შეთანხმებები. გერმანულ დოქტრინაში არსებული ერთ-ერთი მოსაზრების თანახმად, გარიგებაუნარო პირის დასაჩუქრებაც შეიძლება მიეკუთვნებოდეს ყოველდღიურ გარიგებას.⁴³

დისტანციური (§ 312c) და „ქუჩაში დადებული ხელშეკრულებები“ არ ექცევა §105a პარაგრაფის მოქმედების სფეროში.⁴⁴ ასევე, სამედიცინო მომსახურებისას, თანხმობაუნარიანობაზე არ ვრცელდება §105a მუხლით გათვალსწინებული შემთხვევა. ამისათვის გამოიყენება ზოგადი წესები. თანხმობაუნარიანობა ზოგადი საკანონმდებლო თანხმობის სახით არაა კოდიფიცირებული, არამედ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, შესაბამის სამედიცინო მომსახურებაზე დამოუკიდებლად უნდა არსებობდეს.⁴⁵

3.2.3. გარიგების დადებისთვის საჭირო თანხის ოდენობა

წვრილმანი გარიგებების კვალიფიკაციისთვის, გარიგება „მცირე ღირებულების“ უნდა იყოს. მთავარი რასაც მნიშვნელობა ენიჭება, სწორედ ეს ასპექტია.⁴⁶ დოქტრინაში არსებული მოსაზრებით, აქ უნდა მოვიზიროთ ნაღდი ანგარიშსწორებით განხორციელებული მცირე ღირებულების გარიგებები.⁴⁷ ღირებულების განსაზღვრისას, როდესაც რამდენიმე ნივთის ნასყიდობასთან გვაქვს საქმე, უნდა შეფასდეს საერთო ღირებულება ან საერთო ფასი ნაწილ-ნაწილ გადახდის დროს.⁴⁸ ასევე ყურადღება ექცევა ფასების ზოგად დონეს და როგორც წესი არ ეხება ძვირადღირებულ ნივთებს.⁴⁹ თუმცა ამ საკითხზე მსჯელობისას გასათვალისწინებელია ზოგადად შემოსავლიანობის სტანდარტიც. მაგალითად, მილიონერისთვის და საშუალო შემოსავლის მქონე ოჯახისთვის „მცირე ღირებულება“ განსხვავებულად შეიძლება იქნეს აღქმული.⁵⁰

3.3. სამართლებრივი შედეგი

გსკ-ს § 105-ით გათვალისწინებულ გარიგების ბათილობის ზოგადი წესიდან გამონაკლისს წარმოადგენს ყოველდღიური გარიგებების დადება.⁵¹ მზრუნველის თანხმობის დათქმის

სამართლის სფეროში: ტომი II. საფუძვლები, (თარგმანი: სუმბათაშვილი ე., ნინიძე თ., რედ.) გამომცემლობა „ჯისიაი“, თბილისი, 2001, 36.

⁴² Lipp F., Die neue Geschäftsfähigkeit Erwachsener in: Zeitschrift für das gesamte Familienrecht (FamRZ) 2003, (721 – 729), 727.

⁴³ იხ. Spickhoff A., Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, 9. Aufl. Verlag C.H.Beck, 2021, § 105a Rn. 6. ჩუქებასთან დაკავშირებით განსხვავებული აზრი იხ., აქ: Löhnig M., Schärtl Chr., Zur Dogmatik Des §105a BGB“ Archiv Für Die Civilistische Praxis 204, no. 1, 2004, 25.

⁴⁴ Spickhoff A., Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, 9. Aufl. Verlag C.H.Beck, 2021, §105a, Rn. 6.

⁴⁵ იხ.: Spickhoff A. Medizinrecht, 4. Auflage, C.H.Beck, München, 2022, Rn. 8; ასევე, იხ.: Spickhoff/Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, 9. Aufl. 2021, BGB § 105a Rn. 6.

⁴⁶ იხ., Adena S., Rechtsgeschäfte des täglichen Lebens in Deutschland und Österreich, 2009, 46 f.

⁴⁷ Deutscher Bundestag: BT-Drs. 14/9266, 43.

⁴⁸ Deutscher Bundestag: BT-Drs. 14/9266, 43; შეად.: Casper M., „Geschäfte des täglichen Lebens – kritische Anmerkungen zum neuen § 105a BGB“, NJW 2002, (3425-3430) 3425.

⁴⁹ Brosey D./Jürgens A., Betreuungsrecht Kommentar, 7., vollständig überarbeitete Auflage, C.H.Beck, München, 2023, § 105a Rn. 1-5.

⁵⁰ Spickhoff A., Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, 9. Aufl. Verlag C.H.Beck, 2021, § 105a Rn. 9-11.

⁵¹ იხ., კროპპოლერი, ი., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის სასწავლო კომენტარი (თ. დარჯანიასა და ზ. ქეჭელაშვილის თარგმანი), 2014, §104, ველი 1.

დამცავი ფუნქცია არ არის აუცილებელი „ყოველდღიური ცხოვრების უმნიშვნელო საკითხებისთვის“ (§1825 III).⁵² ეს მიდგომა უცვლელი დარჩა ბოლო საკანონმდებლო სიახლეებით⁵³.

ამრიგად, თუ ხელშეკრულების საგანი არის ნვრილმანი გარიგება, ის არ შეიძლება გაბათილდეს იმ მოტივით, რომ ერთ-ერთი მხარე გარიგებაუუნარო იყო, ამ შემთხვევაში §105-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ბათილობის შედეგი არ გამოიყენება.

ვინაიდან ყოველდღიური ცხოვრების ტრანზაქციები, როგორც წესი, არის ისეთი, სადაც შესრულება და ანაზღაურება ერთდროულად ხდება (მაგალითად, ნივთის შეძენა, რომლის ფასსაც პირი დაუყოვნებლივ იხდის სალაროსთან; ბილეთის შეძენა, რომელიც დაუყოვნებლივ გამოიყენება და ა.შ.), ხელშეკრულების დადებასა და მომსახურების/საგნის მიწოდებას, როგორც წესი, მოკლე დრო სჭირდება.⁵⁴

ამ ყველაფერთან ერთად, გათვალისწინებულია გარიგებაუუნარო პირის აქტივების რისკის საკითხიც (§105ა მე-2 წინადადება). კერძოდ, გსკ ითვალისწინებს ამ პირის ქონების მიმართ მომეტებული საფრთხის შემთხვევას. მაგალითად, როდესაც პირი რამდენიმე ერთნაირ ნივთს შეიძენს, რომლის საჭიროებაც ობიექტურად არ არსებობს და ა.შ.⁵⁵ თუმცა რაიმეს რისკად კვალიფიკაცია ნების თავისუფლების ქრილში, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა შეფასდეს.

შეიძლება ითქვას, რომ კანონმდებელმა მაინც დაიზღვია თავი და დაიტოვა გარიგების ბათილობის ზოგადი დათქმა ამ პირის ინტერესების დაცვის მოტივით. კონცეფცია რომელსაც §105 I ეფუძნება, მნიშვნელობას იძენს სამართლის პოლიტიკის კონტექსტში.⁵⁶

3.4. გსკ-ს §105ა-ს და მზრუნველობის ნორმების ურთიერთმიმართება

2021 წლის ცვლილებებით, რომელიც ძალაშია 2023 წლიდან, შეიცვალა იურიდიული მზრუნველობის მომწესრიგებელი ნორმები. პირველი სიახლე, რასაც ამ მხრე გსკ ითვალისწინებს არის „აუცილებლობის“ პრინციპი. ახალი ნორმა მკაფიოდ განსაზღვრავს, რომ მზრუნველი ინიშნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა ეს აუცილებელია (§1814 III). აუცილებლობა არ დგას, თუკი, სხვამხრივ მხარდაჭერის მიღება შესაძლებელია და საკმარისია. აქ იგულისხმება ფაქტობრივი დახმარების განვაც, რომელსაც ოჯახის წევრები, ახლობლები და სოციალური სამსახურები განახორციელებენ. ასევე მკაფიოდ განისაზღვრა, რომ მზრუნველი საქმეს ისე უნდა წარმართავდეს, რომ სამზრუნველო პირს შეეძლოს საკუთარი ცხოვრების ორგანიზება საკუთარი სურვილებისა და ნების შესაბამისად, რამდენადაც ეს იქნება შესაძლებელი. ეს რეგულირება კონვენციის მოთხოვნებთან შესაბამისობის მიღწევის მიზნით განხორციელდა.⁵⁷

თუ სრულწლოვან პირს მენტალური მდგომარეობის გამო არ შესწევს უნარი, მთლიანად ან ნაწილობრივ წარმართოს საკუთარი საქმეები, მაშინ მზრუნველობის საქმეთა სასამართლო

⁵² Brosey D./Jürgens A., *Betreuungsrecht Kommentar*, 7., vollständig überarbeitete Auflage, C.H.Beck, München, 2023, § 105a Rn. 1

⁵³ შეად.: გსკ-ს § 1903 III 2021 წლის ცვლილებამდე არსებულ რედაქციას.

⁵⁴ Brosey D./Jürgens A., *Betreuungsrecht Kommentar*, 7., vollständig überarbeitete Auflage, C.H.Beck, München, 2023, § 105a Rn. 4

⁵⁵ Brosey D./Jürgens A., *Betreuungsrecht Kommentar*, 7., vollständig überarbeitete Auflage, C.H.Beck, München, 2023, § 105a, Rn. 5

⁵⁶ Casper M., *Geschäfte des täglichen Lebens – kritische Anmerkung zum neuen § 105a BGB*, NJW 2002, 3429.

⁵⁷ Deutscher Bundestag: BT-Drs. 19/27287.

დაუნიშნავს მას მზრუნველს (§ 1814) იმ საკითხთა წრეში, რომელთა გადანყვეტისათვისაც აუცილებელია მზრუნველობა. ძირითადი მიზანი არის ის, რომ მზრუნველი პირს ეხმარება კერძო ავტონომიის განხორციელებაში, რა დროსაც გსკ-ს §§ 104 და დანარჩენი ნორმები პარალელურად მოქმედებს. გერმანელ კანონმდებელს სურდა სამზრუნველო პირის უფლებებში მინიმალური ჩარევის უზრუნველყოფა.⁵⁸

რამდენადაც ეს აუცილებელია სამზრუნველო პირის პიროვნებისა თუ ქონების მიმართ არსებული მნიშვნელოვანი საფრთხის თავიდან ასაცილებლად, მზრუნველობის საქმეთა სასამართლო ადგენს, რომ სამზრუნველო პირს იმ ნების გამოვლენისათვის, რომელიც ეხება მზრუნველის მოვალეობათა წრეს, ესაჭიროება ამ უკანასკნელის თანხმობა (**თანხმობის აუცილებლობის შესახებ დათქმა**). თანხმობა არაა საჭირო მაშინ, თუკი სამზრუნველო პირი ნების გამოვლენით იღებს სამართლებრივ სარგებელს. თუ სასამართლო სხვაგვარ გადანყვეტის არ მიიღებს, ამ შემთხვევას მიეკუთვნება ყოველდღიური ცხოვრების ნაკლებად მნიშვნელოვანი საკითხებზე ნების გამოვლენაც.⁵⁹

დოქტრინაში მიაჩნიათ, რომ ვინაიდან სისტემური მდებარეობის მიხედვით §105ა არის გარიგებების ნაწილში, §104 და შემდეგ პარაგრაფებთან ერთად, ეს საწინააღმდეგოდ მეტყველებს იმათზე ვინც ამტკიცებს⁶⁰ რომ §105ა „ჯიბის ფულის“ სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენს.⁶¹

სამართლებრივი მოწესრიგების კავშირი §104-ს, ასევე მომდევნო პარაგრაფებსა და მზრუნველობის ნორმებს შორის ნათელია, თუკი გავაანალიზებთ და ვნახავთ, რომ მზრუნველობის შესახებ რეგულაცია, რომელიც §105ა-ს ცვლილებამდეა მიღებული, უკვე **არ ითვალისწინებს სავალდებულო წინაპირობად სამზრუნველო პირის გარიგებაუუნარობას**. მზრუნველობის არსებობისა და მიუხედავად, თუ პირს აქვს ის მდგომარეობა რომელიც § 104 II გათვალისწინებული, ითვლება გარიგებაუუნაროდ. პირის გარიგებაუუნაროდ ცნობა დამოკიდებულია ექსპერტის დასკვნაზე.⁶²

ამრიგად, სამართლებრივი მზრუნველობის განხორციელება მზრუნველის თანხმობის საჭიროებით, შედეგობრივად ჰგავს შეზღუდულქმედუნარიანი არასრულწლოვანი პირის სამართლებრივ მდგომარეობას.⁶³

4. კრიტიკული ანალიზი

§105ა ნორმის შინაარსის შეფასებისას ბუნებრივად იბადება კითხვები: შეუძლია თუ არა გარიგებაუუნარო სრულწლოვანი პირს დადოს ცალმხრივი ხელშეკრულებები, ითვლება თუ არა მისი გამოვლენილი ნება ნამდვილად? არის თუ არა ნამდვილი დამატებითი ვადის

⁵⁸ Martin L., Schärfl. Ch., „Zur Dogmatik Des § 105a BGB.“ Archiv Für Die Civilistische Praxis 204, no. 1, 2004, 58

⁵⁹ §1825, Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), 18.08.1896, BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738, BGBl. 2023 I Nr. 411.

⁶⁰ Martin L., Schärfl. Ch., „Zur Dogmatik Des § 105a BGB.“ Archiv Für Die Civilistische Praxis 204, no. 1 2004, 30.

⁶¹ შეად., §110, Bürgerliches Gesetzbuch (BGB), 18.08.1896, BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738, BGBl. 2023 I Nr. 411.

⁶² Seichter J., Einführung in das Betreuungsrecht Ein Leitfadens für Praktiker des Betreuungsrechts, Heilberufe und Angehörige von Betreuten, Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, New York, 2001, 60.

⁶³ Palandt O./Ellenberger J., Bürgerliche Gesetzbuch Kommentare, 78. Auflage, C.H. Beck, München, 2019, §104, Rn. 2a.

განსაზღვრის შესახებ გარიგებაუუნარო პირის ნება, ასევე მისი ნება ხელშეკრულებიდან გასვლის დროს? შეუძლია თუ არა გარიგებაუუნარო პირს ხელშეკრულების ფარგლებში მოითხოვოს შესრულება, განსაზღვროს ვადები ან უარი თქვას ხელშეკრულებაზე, თუ მომსახურება არ შეესაბამება შეთანხმებით განსაზღვრულ პირობას?

შშმ პირთა უფლებების დამცველი ასოციაციები უთითებენ, რომ კანონმდებლის მიერ დასახული მიზანი ვერ მიიღწევა მხოლოდ უკან დაბრუნების გამორიცხვით და მიუხედავად ვალდებულების არსებობისა, საკუთრების უფლება მაინც არ წარმოიშობა.⁶⁴

როდესაც საუბრობენ გერმანიის სამოქალაქო კანონმდებლობაში „ზედმეტი“ რეგულირების შესახებ, მაგალითად §105ა მოჰყავთ, ვინაიდან ეს ნორმა ვერ ჯდება საერთო სამართლებრივ სისტემაში და ასევე ვერ პასუხობს მიღების პროცესში დასახულ მიზნებს. მიუხედავად იმისა, რომ კანონმდებლის მიზანს წარმოადგენდა მენტალური პრობლემების მქონე სრულწლოვან პირთა ინტეგრაცია, ეს ახალი წესი არსებითად ვერ ცვლის რეალობას. კერძოდ, §105ა-ს თანხმად, გარიგებაუუნარო სრულწლოვანი პირი დებს ნამდვილ ყოველდღიური გარიგებებს მხოლოდ შესრულების ნაწილში. ამ დანაწესით, მიაჩნიათ რომ კანონმდებელმა დაარღვია მანამდე არსებული მკაფიოდ განსაზღვრული სისტემა. თუკი თავდაპირველად გარიგებაუუნარო პირს არ შეეძლო ნამდვილი ნების გამოვლენა გარიგების დადების მიზნით, ეხლა ეს შესაძლებელია დაბალი ღირებულების ნივთებისა და მომსახურების შემთხვევაში. რატომ არის ეს სისტემური დარღვევა შემდეგი ასპექტებით საბუთდება: §105ა შესაბამისად, გარიგებაუუნარო პირის მიერ დადებული გარიგება, ნამდვილი იქნება შესრულებისას ან სხვა შემთხვევებში მზრუნველის თანხმობის არსებობისას. ამ მხრივ რეგულაციის ძირითადი მნიშვნელობა გამოიხატება იმაში, რომ ნამდვილობა ეხება მხოლოდ შესრულებასა და საპირისპირო შესრულებას. ეს სხვა არაფერია, თუ არა ნაწილობრივი ფიქცია, რომლის საფუძველზეც კანონმდებელმა ახალი სამართლებრივი შესაძლებლობა გააჩინა. §105ა არ ეხება ხელშეკრულებას. ამის დამადასტურებლად გერმანულ დოქტრინაში კანონის სიტყვები („შესრულების და საპირისპირო შესრულების“) მიაჩნიათ.⁶⁵

არ უნდა ჩაითვალოს არგუმენტმოკლებულად მსჯელობა, რომელიც გერმანულ დოქტრინაში პარალელურად ვითარდება, იმის შესახებ, რომ §105ა ნორმის რედაქცია არ საუბრობს არც გარიგებაუუნარიანობაზე და არც ნების გამოვლენის ნამდვილობაზე. სისტემური თვალსაზრისით, ეს მოცემულობა (ასეთი სახით რეგულირება) არ ეკუთვნის არც ზოგად ნაწილს, არც გარიგებებს და არც გარიგებაუუნარიანობის ნაწილს. ფაქტიურად, §105ა გსკ-ში დამატებით, გარიგებაუუნარო პირისათვის განეული მომსახურების სანაცვლოდ „დაკავების“ უფლების სამართლებრივი საფუძველი შეიქმნა. ეს საკითხი ასევე კავშირშია უსაფუძვლო გამდიდრების საკითხთან.⁶⁶

ძირითადი შეთანხმების კვლავ ბათილობაზე უთითებს §105 პირველი ნაწილი, რომლის თანახმად, გარიგებაუუნარო პირის მიერ გამოვლენილი ნება ბათილია. ამიტომ პარადოქსად მიაჩნიათ ნორმაში არსებული სიტყვები „მის მიერ დადებული ხელშეკრულება“⁶⁷. ფაქტობრივად ასეთი მიდგომით, დოგმატურად იქმნება „ხელშეკრულების მიღმა ხელშეკრულება.“⁶⁸

⁶⁴ იხ. Deutscher Bundestag: BT-Drs. 14/9531, 6.

⁶⁵ იხ. Jousen J. Überregulierung im zivilrecht und der verlust gesetzlicher systematik. Rechtstheorie, 36(4), 2005, 513-528.

⁶⁶ იხ. Löhnig M., Schärtl Chr., Zur Dogmatik Des § 105a BGB" Archiv Für Die Civilistische Praxis 204, no. 1, 2004, 25-58.

⁶⁷ "Von ihm geschlossenen Vertrag".

⁶⁸ "Vertragslosen Vertrages", იხ., Jousen J., "Überregulierung im Zivilrecht und der Verlust Gesetzlicher Systematik," Rechtstheorie 36, no. 4, 2005, 516.

სამართლის პოლიტიკის და კონსტიტუციური სამართლის თვალსაზრისით, ამ ნორმის ფართოდ განმარტებაც გაკრიტიკებულია.⁶⁹

5. საკონსტიტუციო სასამართლოს მიდგომა მხარდაჭერის მიმღები პირის მიერ ყოველდღიური/წვრილმანი გარიგებების დადების საკითხზე

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ იმსჯელა წვრილმანი/ყოველდღიური გარიგებების დადების საკითხზე და აღნიშნა, რომ „მენტალური პრობლემების არსებობა ყოველთვის არ გულისხმობს, რომ პირს არ შესწევს უნარი, მიიღოს გათვითცნობიერებული გადაწყვეტილებები სოციალური ცხოვრების ყველა სფეროში და განახორციელოს იურიდიული შედეგების მატარებელი ქმედებები, კერძოდ, პირადი გონივრული მოთხოვნების დაკმაყოფილებისკენ მიმართული წვრილმანი საყოფაცხოვრებო გარიგებები, რომლებიც არ ხელყოფს სხვა პირთა კანონიერ უფლებებსა და ინტერესებს. ასევე, ექსპერტებმაც აღნიშნეს, რომ **მსუბუქი ხარისხის დაავადებების მქონე პირებს სრულფასოვნად შეუძლიათ მარტივი გარიგებების დადებისას საკუთარი ნება ინფორმირებულად და თავისუფლად გამოავლინონ.**“⁷⁰

სასამართლომ მიიჩნია, რომ დინამიკურად/გრძელვადიანად განვითარებადი/მიმდინარე დაავადების შემთხვევაში, ქმედუნარიანობის სრული შეზღუდვა შესაძლებელია რთულად ან სრულიად არაპროგნოზირებადი უარყოფითი შედეგების სრულ გამორიცხვას ისახავდეს მიზნად. ისეთ შემთხვევაში, როდესაც გონებრივი შესაძლებლობების შემზღუდველი დაავადება დინამიკურად მიმდინარეობს, მაღალი რისკის შემცველი გარიგებების დამოუკიდებელი დადების შეზღუდვა შეიძლება უფლებაში ჩარევის თანაზომიერ ღონისძიებად ჩაითვალოს. **თუმცა რეგულაცია, რომელიც უპირობოდ ყველა ტიპის, მათ შორის, მცირე მნიშვნელობის ყოფით სამოქალაქო გარიგებებზეც ვრცელდება, უფლებაში ჩარევის არაპროპორციულ საშუალებას წარმოადგენს.**⁷¹

მენტალური პრობლემების მქონე პირებსა და სხვა სრულწლოვან პირებს, რომელთაც არ აქვთ აღნიშნული დარღვევები, ერთმანეთის თანაბრად აქვთ ყოველდღიურ ცხოვრებაში ყოფითი, წვრილმანი სამოქალაქოსამართლებრივი გარიგებების დადების საჭიროება და იმ სამოქალაქო სამართლებრივი გარიგებების დადების ნაწილში, რომელთა შინაარსის აღქმა და გაცნობიერება შეუძლიათ შუშ პირებს, ეს პირები სხვა სრულწლოვან, ქმედუნარიან პირებთან მიმართებით არსებითად თანასწორი სუბიექტები არიან.⁷²

⁶⁹ ამ მოსაზრებით, ფართო განმარტებით არ უნდა იყოს შესაძლებელი გარიგებაუნარო პირის მიერ ნებისმიერი გარიგების დადების შესაძლებლობის მინიჭება, მიუხედავად სამართლებრივი ან ეკონომიკური სარგებლის არსებობისა. გსკ-ს §107-ე ნაწილისგან განსხვავებით, სრულწლოვანი გაგრიგებაუნარო პირისათვის ჩუქება ნამდვილია მხოლოდ §105a წინაპირობების დაცვით. ამ საკითხზე ასევე შეად., *Lipp F., Die neue Geschäftsfähigkeit Erwachsener in: Zeitschrift für das gesamte Familienrecht (FamRZ), 2003, (721 – 729), 727. Spickhoff A., Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, 8. Aufl. Verlag C.H.Beck, 2019, § 105a Rn. 6-8 ; BGH NJW 1973, 1790; BGH NJW 1964, 1987 (1988 f.).*

⁷⁰ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 8 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – ირაკლი ქემოკლიძე და დავით ხარაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“ (N2/4/532,533), II, 26.

⁷¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 8 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – ირაკლი ქემოკლიძე და დავით ხარაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“ (N2/4/532,533), II, 30.

⁷² შეად.: საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 8 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – ირაკლი ქემოკლიძე და დავით ხარაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“ (N2/4/532,533), II, 100.

ამრიგად, გონებრივი შესაძლებლობების შემზღვეველი დაავადების დინამიკურად მიმდინარეობის შემთხვევაში სასამართლოს მსჯელობით მცირე მნიშვნელობის ყოფითი გარიგებების დამოუკიდებლად დადების უპირობო შეზღუდვა უფლებაში ჩარევის არაპროპორციულ საშუალებად მიიჩნია.

6. ქართული კანონმდებლობა მხარდაჭერის დანიშვნის პროცესში

6.1. მხარდაჭერის დანიშვნის პროცესი

ფსიქოსოციალური საჭიროების მქონე პირის მიერ გარიგებების დადება შესაძლებელია მაშინ, თუკი სასამართლოს ამ სფეროში მისთვის მხარდაჭერი არ ყავს დანიშნული. ეს პროცესი განცხადების წარდგენით იწყება, სადაც მათ შორის უნდა იყოს მითითებული ის მტკიცებულებები, რომლებიც ადასტურებს განმცხადებლის მიერ მითითებულ გარემოებებს და იმ ფაქტს, რომ პირს აქვს მყარი ფსიქიკური, გონებრივი/ინტელექტუალური დარღვევები, რომელთა სხვადასხვა დაბრკოლებასთან ურთიერთქმედებამ შესაძლოა ხელი შეუშალოს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მის სრულ და ეფექტიან მონაწილეობას სხვებთან თანაბარ პირობებში.

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი განსაზღვრავს სფეროებს, რომლებზეც შესაძლებელია პირს მხარდაჭერა დაენიშნოს, ესენია: *შრომითი საქმიანობის, წვრილმანი გარიგების დადების, სამენარმეო საქმიანობის, უძრავი ქონების მართვის/განკარგვის, საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრის, მკურნალობაზე თანხმობის გამოხატვის, მისთვის ზიანის მიყენების თავიდან აცილების მიზნით და სხვა უფლებებისა და მოვალეობების განსახორციელებლად*, რომლებსაც სასამართლო ინდივიდუალური შეფასების საფუძველზე განსაზღვრავს.⁷³

საპროცესო კანონმდებლობა ასევე ითვალისწინებს დროებითი მხარდაჭერის ინსტიტუტს, ეს მაშინ, როდესაც განმცხადებელს მიიჩნია რომ იმ პირს, რომლის მხარდაჭერის მიმღებად ცნობის საკითხიც განიხილება, შესაძლებელია შეუქცევადი ზიანი მიადგეს.⁷⁴

პირის მხარდაჭერის მიმღებად ცნობის შესახებ საქმის სასამართლო განხილვისას სავალდებულოა ამ პირის და მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს წარმომადგენლის მონაწილეობა. თუ პირს, რომლის მხარდაჭერის მიმღებად ცნობის საკითხიც განიხილება, ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო არ შეუძლია დაესწროს სასამართლო სხდომას, მისი მონაწილეობა უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს კომუნიკაციის ელექტრონული ან სხვა საშუალების გამოყენებით, რომლითაც შესაძლებელი იქნება ამ პირთან მოსამართლის პირდაპირი კონტაქტი. თუმცა პრაქტიკაში აღნიშნული წესის განხორციელება შშმ პირებისათვის გამოწვევად არის შეფასებული.⁷⁵

როგორც არსებული სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა ცხადყოფს, **წვრილმანი გარიგებებზე მხარდაჭერის დანიშვნის საკანონმდებლო საფუძველი კონკრეტულ ჩამონათვალშია მოაზრებული. რაც კითხვებს ბადებს როგორც კონვენციის, ისე საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადანყვეტილებასთან შესაბამისობის კუთხით.**⁷⁶

⁷³ 363¹⁵ მუხლის მესამე ნაწილი, საქართველოს 2015 წლის 20 მარტის კანონი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ, №3340 – ვებგვერდი, 31.03.2015წ.

⁷⁴ მუხლი 363¹⁷, საქართველოს 2015 წლის 20 მარტის კანონი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ, №3340 – ვებგვერდი, 31.03.2015წ.

⁷⁵ ვრცლად იხ. გოჩიაშვილი ნ., მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს როლი ქმედუნარიანობის რეფორმის განხორციელების პროცესში, საქართველოს სახალხო დამცველი, 2023, 27.

⁷⁶ ამავე საკითხზე იხ.: ქმედუნარიანობა – საკანონმდებლო რეფორმა იმპლემენტაციის გარეშე, საქართველოს სახალხო დამცველი, 2016.

6.2. სასამართლოების პრაქტიკა

პრაქტიკის ანალიზი საინტერესოა იმ კუთხით, რომ შეფასდეს რამდენად სიღრმისეულად იკვლევს და აანალიზებს სასამართლო კონკრეტულ შემთხვევაში პირის მდგომარეობას, ითვალისწინებს თუ არა ნების გამოვლენის საკითხის შესაძლებლობას კომპლექსური (არა მხოლოდ სამედიცინო) მიდგომით, როგორია საექსპერტო დასკვნების ხარისხი, პროცესში მონაწილეთა ჩართულობა და ასევე რა თქმა უნდა, საინტერესოა დაკვირვება, ხომ არ ხდება წვრილმან გარიგებებზე მხარდაჭერის დანიშვნა ბლანკეტურად.

სასამართლო პრაქტიკის თანახმად, მხარდაჭერა ძირითადად ინიშნება შემდეგ სფეროებში: საპენსიო საქმის წარმოებისა და პენსიის/დახმარების მიღების, მკურნალობაზე თანხმობის გამოთქმის, **წვრილმანი გარიგების დადების**, საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრის, ასევე მემკვიდრეობის მიღების, სასამართლოსა და გამოძიების ორგანოში წარმომადგენლობის სფეროებში.⁷⁷

მაგალითად, წვრილმანი გარიგებების დადების ნაწილში მხარდაჭერა განსაზღვრა სასამართლომ, მაშინ როდესაც სხვადასხვა შემთხვევებში, პირებს ჰქონდათ შიზოფრენიის პარანოიდული ფორმა, გონებრივი ჩამორჩენა, დემენცია, მძიმე გონებრივი ჩამორჩენა და სხვა.⁷⁸ გადაწყვეტილებების ანალიზი აჩენს ეჭვს, რომ წვრილმან გარიგებებშიც ბლანკეტურად მხარდაჭერის დანიშვნა სავარაუდოდ სამედიცინო დიაგნოზის მიდგომას ეფუძნება. მაშინ როდესაც, მაგალითად შიზოფრენიის დიაგნოზი სავსებით არ გულისხმობს, რომ პირს არ შეუძლია საკვების მალაზიაში შექცენა. სამწუხაროდ, აღნიშნული საკითხების სიღრმისეული დასაბუთება გადაწყვეტილებებში არაა წარმოდგენილი.

მხარდაჭერის დანიშვნის პროცესში სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს ის მოცემულობა რომ **მხარდაჭერა ნიშნავს ნების გამოვლენის პროცესში დახმარებას და არა მისი ნების ჩანაცვლებას. თუ ნების გამოვლენა (არც ობიექტური, არც სუბიექტური ელემენტი) სახეზე არ გვაქვს მაშინ ყოველგვარ მხარდაჭერაზე საუბარი ალოგიკურია.** ასეთ დროს ნების ჩანაცვლებაა, რა დროსაც ამ პირის უფლებებისა და ინტერესების დაცვის საკითხები საჭიროებს შეფასებას.

⁷⁷ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2016 წლის 19 სექტემბრის განჩინება საქმეზე №2ზ/370-16.

⁷⁸ მცხეთის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/421-19; მცხეთის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/744-19; მცხეთის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/378-19; მცხეთის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/448-19; მცხეთის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/05-19; ბათუმის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 10 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №2-3416/2019; ბათუმის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 10 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №2-4398/2019; ბათუმის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 10 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №2-3892/2019; ბათუმის რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე №2-4306/2019; ბათუმის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 10 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2/3799-2019; ბათუმის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 4 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2/3853-2019; ბათუმის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 26 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2/2946-2019; ბათუმის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 26 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2/2981-2019; საჩხერის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2/40-2020.

7. დასკვნა

კონვენციის მიდგომა და საერთაშორისო სტანდარტი მდგომარეობს იმაში, რომ ფსიქოსოციალური საჭიროების მქონე პირებს ხელი უნდა შეეწყოს ნების გამოვლენაში და ასევე, კანონმდებლობა არ ზღუდავდეს მათ უფლებებს.

ფსიქოსოციალური საჭიროების მქონე პირის მიერ წვრილმანი გარიგებების დადების ანალიზი საქართველოსა და გერმანიის მაგალითზე ცხადყოფს პრობლემის სირთულეს. მნიშვნელოვანია, რომ სწორად მოხდეს პიროვნების თვითგამორკვევის უფლებისა და სამოქალაქო ბრუნვის ინტერესების ურთიერთმეწონვა, ისე რომ ორივე კონსტიტუციური პოსტულატი დაცული იყოს. „ჭარბი პატერნალისტური“ მიდგომა იმის თაობაზე, რომ პირმა შეცდომა არ დაუშვას, არაა მიზანშეწონილი კერძო ავტონომიის ფარგლებში, ვინაიდან რისკი და შეცდომის უფლება თავისუფალი ადამიანისაგან განუყოფელია. მით უფრო რომ შეცდომისგან არავინაა დაზღვეული.

ფაქტია, რომ ეს საკითხი, მართლაც მნიშვნელოვანი დისკუსიის საფუძველს წარმოადგენს. პრობლემური არის არა მხოლოდ ის, რომ ბლანკეტურად არის მოცემული წვრილმანი გარიგებების ნაწილში მხარდაჭერის დანიშვნის საკითხი, არამედ ჩვენს სამართლებრივ სისტემაში, არსებული ინსტიტუტების ფარგლებში სწორად მოხდა თუ არა ამ საკითხების იმპლემენტაცია. არსებული მოსაზრებები⁷⁹ ამ პირთა შეზღუდულქმედუნარიანად ცნობის შესახებ *a priori* უარსაყოფია საერთაშორისო სამართლებრივი სტანდარტებიდან გამომდინარე.

ვინაიდან კანონმდებლობა საზოგადოების ინტერესებსა და თანამედროვე მიდგომებს უნდა ირეკლავდეს, ე.ი. განვითარებად ორგანიზმს წარმოადგენს, ჩნდება საკითხები, რომლებიც სრულიად ახალ მონესიგებას საჭიროებს, რამაც ზოგჯერ დოგმატურ მიდგომების შეცვლაზე უნდა დაგვაფიქროს. მენტალური და ინტელექტუალური პრობლემების დროს, პირის სამედიცინო დიაგნოზი არ არის მისთვის უფლებების შეზღუდვის საფუძველი. შიზოფრენიის დიაგნოზი არ ნიშნავს, რომ პირს არ შეუძლია მაგალითად, მაღაზიაში საკვების შეძენა. უფრო მეტიც, კვლევებიც ცხადყოფს, რომ შიზოფრენიისა და ბიპოლარული აშლილობის დიაგნოზის მქონე პირები, ისევე შეიძლება იყვნენ კომპეტენტური ყოველდღიურ ცხოვრებაში მკურნალობასთან დაკავშირებით გადაწყვეტილების მიღების ნაწილში, როგორც სხვა არაფსიქიატრიული დიაგნოზის მქონე პირები.⁸⁰ ამ მხრივ, კრიტიკას იმსახურებს დასკვნების ზედაპირულობა და ზოგადი მიდგომა. ამ საკითხებზე მსჯელობისას, ასევე არ უნდა დაგვაინწყდეს რომ **შშმ პირები წლების მანძილზე მარგინალიზებულ ჯგუფს წარმოადგენდნენ, უცხო არ იყო მათ მიმართ არაჰუმანური დამოკიდებულება. რეფორმა ნიშნავს არა ტერმინოლოგიურ ცვლილებას, არამედ კონცეპტუალურად – მიდგომების ცვლილებას.** თანამედროვე მიღწევები, კვლევებიც, მათ შორის სამედიცინო მიმართულებით, სამოქალაქო ქმედუნარიანობის ტრანსფორმაციას უდებს სათავეს.

როდესაც ნების გამოვლენის შესაძლებლობა სახეზე, წვრილმანი გარიგებების დადების ნაწილში კანონმდებლობის ნების ამოკითხვა იმგვარად, რომ მხარდაჭერის დანიშვნა შეიძლე-

⁷⁹ Deutscher Bundestag, BT-Drs. 14/9531, 3.

⁸⁰ ვრცლად იხ. მაგ.: Pons, E. V., Salvador-Carulla, L., Calcedo-Barba, A., Paz, S., Messer, T., Pacciardi, B., & Zeller, S. L. The capacity of schizophrenia and bipolar disorder individuals to make autonomous decisions about pharmacological treatments for their illness in real life: A scoping review. *Health Science Reports*, 3(3), 2020, e179.

ბოდეს, არ არის არც საერთაშორისო მიდგომებისა შესაბამისი და ვერც ლოგიკური მსჯელობის შედეგი იქნება. სასამართლოების მიდგომა ამ მხრივ უნდა ეფუძნებოდეს დასაბუთების მაღალ სტანდარტს. თუკი მაგალითად, პირი იმყოფება ისეთ ტერმინალურ მდგომარეობაში⁸¹, როდესაც საერთოდ არ გვაქვს ნების გამოვლენის არც ობიექტური და არც სუბიექტური ელემენტი, მაშინ გარიგებისათვის (მათ შორის ნვრილმანი გარიგებებისათვის) ნების გამოვლენის მხარდაჭერაზე ვისაუბრებთ. ამ დროს სახეზეა ფაქტობრივად ნების ჩანაცვლება.

ამრიგად, სრულწლოვან ფსიქოსოციალური საჭიროების მქონე პირებს აქვთ უფლება დამოუკიდებლად წარმართონ ცხოვრება და აიღონ პასუხისმგებლობებიც, ეს კი მათთვის გარიგებების მომწესრიგებელი ნორმების ცვლილების და მათზე მორგების გარეშე ვერ განხორციელდება.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კანონი საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, პარლამენტის უწყებანი, 31, 24/07/1997.
2. საქართველოს 2015 წლის 20 მარტის კანონი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ, №3340 – ვებგვერდი, 31.03.2015წ.
3. საქართველოს კანონი ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ, პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31/12/1997.
4. ადამიანის უფლებები: რეალობა ყველასათვის ევროპის საბჭო შეზღუდული შესაძლებლობების სტრატეგია 2017-2023, ევროპის საბჭო, პარ. 11.
5. ბაზედოვი ი., კერძო ავტონომია ევროპის სამოქალაქო სამართალში, კერძო ავტონომია, როგორც კერძო სამართლის ფუძემდებლური პრინციპი (კონფერენციის მასალები), ზარანდია თ., კურზინსკი-სინგერი ე., შატბერაშვილი ლ., (რედ.) ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2020, 15.
6. ვრცლად იხ. გოჩიაშვილი ნ., მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანოს როლი ქმედუნარიანობის რეფორმის განხორციელების პროცესში, საქართველოს სახალხო დამცველი, 2023, 27.
7. ზოიძე ბ., კორძაია თ., სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი I, თბილისი, 2017, 67-76.
8. ზოიძე ბ., ფსიქოსოციალური საჭიროების მქონე პირის სამართალსუბიექტობა, თსუ სამართლის მიმოხილვა #1, თბილისი, 2016, 31.
9. კროპჭოლერი ი., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის სასწავლო კომენტარი (თ. დარჯანიასა და ზ. ჭეჭელაშვილის თარგმანი), 2014, §104, ველი 1.
10. ქმედუნარიანობა – საკანონმდებლო რეფორმა იმპლემენტაციის გარეშე, საქართველოს სახალხო დამცველი, 2016.
11. ცვაიგერტი კ., კოტცი ჰ., შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კერძო სამართლის სფეროში: ტომი II. საფუძვლები, (თარგმანი: სუმბათაშვილი ე., ნინიძე თ., რედ.) გამომცემლობა „ჯისიაი“, თბილისი, 2001, 36.
12. ჭანტურია ლ., სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, გამომცემლობა „სამართალი“, თბილისი, 2011, 180-184.
13. ხუბუა გ., სამართლის თეორია, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2011, 202.
14. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 8 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – ირაკლი ქემოკლიძე და დავით ხარაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“ (N2/4/532,533), II, 10. II, 26. II, 30. II, 100.

⁸¹ უკურნებელი დაავადების ან მდგომარეობის სიკვდილისწინა სტადია. იხ. ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლი, პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31/12/1997.

15. მცხეთის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/421-19. მცხეთის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/744-19.
16. მცხეთის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/378-19.
17. მცხეთის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/448-19.
18. მცხეთის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 26 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №2/05-19.
19. ბათუმის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 10 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №2-3416/2019.
20. ბათუმის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 10 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №2-4398/2019.
21. ბათუმის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 10 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე №2-3892/2019.
22. ბათუმის რაიონული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე №2-4306/2019.
23. ბათუმის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 10 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2/3799-2019.
24. ბათუმის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 4 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2/3853-2019.
25. ბათუმის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 26 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2/2946-2019.
26. ბათუმის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 26 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2/2981-2019.
27. საჩხერის რაიონული სასამართლოს 2020 წლის 24 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2/40-2020.
28. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2016 წლის 19 სექტემბრის განჩინება საქმეზე №2ბ/370-16.
29. "Convention on the Rights of Persons with Disabilities", United Nations, Treaty Series 2515, 2006, 3.
30. Bxrrgerliches Gesetzbuch (BGB), 18.08.1896, BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738, BGBl. 2023 I Nr. 411.
31. Adena S., Rechtsgeschäfte des tÄglichen Lebens in Deutschland und psterreich, 2009, 46 f.
32. Bitter G., Röder S., BGB, Allgemeiner Teil, 4., Aufl., Verlag Franz Vahlen, München, 2018, 117, Rn. 7. 115, Rn. 1. 117, Rn. 8.
33. Brosey D./Jürgens A., Betreuungsrecht Kommentar, 7., vollstÄndig xberarbeitete Auflage, C.H.Beck, München, 2023, § 104 Rn. 1. § 104 Rn. 2. § 105a Rn. 1-5. , § 105a Rn. 1§ 105a Rn. 4§ 105a, Rn. 5.
34. Canaris C., "VerstSue Gegen Das Verfassungsrechtliche rbermaverbot Im Recht Der GeschÄftsÄhigkeit Und Im Schadensersatzrecht." Juristen Zeitung 42, no. 21,1987, 993–1004.
35. Casper M., < Geschäfte des tÄglichen Lebens – kritische Anmerkungen zum neuen § 105a BGB“, NJW 2002, (3425-3430) 3425, 3429.
36. Committee on the Rights of Persons with Disabilities, General Comment No.1 – Article 12: Equal Recognition Before the Law, April 2014, UN Doc. No. CRPD/C/GC/1, adopted at the 11th Session. 1.1. 1.3. 1.9.
37. Degener, T., de Castro, M.GC. Toward Inclusive Equality: Ten Years of the Human Rights Model of Disability in the Work of the UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities. In: Felder, F., Davy, L., Kayess, R. (Eds.) Disability Law and Human Rights. Palgrave Studies in Disability and International Development, Palgrave Macmillan, 2022, Cham. 30.
38. Eaton J., Carroll A., Scherer N., Daniel L., Njenga M., Sunkel Ch., Thompson K., Kingston D., khanom G., Dryer S., Accountability for the Rights of People with Psychosocial Disabilities: An Assessment of Country Reports for the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, Health and Human Rights Journal, Vol. 23 #1, 2021,175.
39. Ellenberger J., Bxrrgerliche Gesetzbuch Kommentare, 78. Auflage, C.H. Beck, München, 2019, §104, Rn. 1.
40. Joussen J. Uberregulierung im zivilrecht und der verlust gesetzlicher systematik. Rechtstheorie, 36(4), 2005, (513-528) 516.

41. Klumpp S., J. von Staudingers Kommentar zum Bxrgerlichen Gesetzbuch: Staudinger BGB – Buch 1: Allgemeiner Teil, Vorbemerkung vor §§ 104 ff, Sellier-de Gruyter, 2021, Rn. 7. n. 35.
42. Lipp F., Die neue Geschäftsfähigkeit Erwachsener in: Zeitschrift für das gesamte Familienrecht (FamRZ) 2003, (721 – 729), 727.
43. Löhnig M., Schärfl Ch., “Zur Dogmatik Des § 105a BGB.” Archiv Für Die Civilistische Praxis 204, no. 1, 2004, (25-28), 25
44. Martin L., Schärfl Ch., “Zur Dogmatik Des § 105a BGB.” Archiv Für Die Civilistische Praxis 204, no. 1, 2004, 30, 58.
45. Palandt O./Ellenberger J., Bxrgerliche Gesetzbuch Kommentare, 78. Auflage, C.H. Beck, München, 2019, §105a Rn. 1. §104, Rn. 2a.
46. Pons, E. V., Salvador-Carulla, L., Calcedo-Barba, A., Paz, S., Messer, T., Pacciardi, B., & Zeller, S. L. The capacity of schizophrenia and bipolar disorder individuals to make autonomous decisions about pharmacological treatments for their illness in real life: A scoping review. Health Science Reports, 3(3), 2020, e179.
47. Seichter J., Einfxhrung in das Betreuungsrecht Ein Leitfaden für Praktiker des Betreuungsrechts, Heilberufe und Angehörige von Betreuten, Springer-Verlag, Berlin, Heidelberg, New York, 2001, 60.
48. Spickhoff A. Medizinrecht, 4. Auflage, C.H.Beck, München, 2022, Rn. 8.
49. Spickhoff A., Mxrchener Kommentar zum Bxrgerlichen Gesetzbuch, 8. Aufl. Verlag C.H.Beck, 2019, Rn. 10. § 105a Rn. 6-8.
50. Spickhoff A., Mxrchener Kommentar zum Bxrgerlichen Gesetzbuch, 9. Aufl. Verlag C.H.Beck, 2021, § 105a Rn. 6. § 105a Rn. 9-11.
51. Who gets to decide? Right to legal capacity for persons with intellectual and psychosocial disabilities, Commissioner for Human Rights, 2012, 9.
52. BVerfGE 99, 383 (389).
53. BGH, 05.12.1995 – XI ZR 70/95.
54. Neue Juristische Wochenschrift, 1973, 1790.
55. Neue Juristische Wochenschrift, 1964, 1987 (1988 f.).
56. Neue Juristische Wochenschrift, 1970, 1680, 1681.
57. Deutscher Bundestag, BT-Drs. 19/27287.
58. Deutscher Bundestag, BT- Drs. 14/9266, 43.
59. Deutscher Bundestag, BT-Drs. 11/4528, 137 f.
60. Deutscher Bundestag, BT-Drs. 14/9531, 3, 6.
61. NCI Dictionary of Cancer Terms, National Cancer Institute at the National Institutes of Health. ასევე იხ.: Ramírez Echeverría MdL, Schoo C, Paul M., Delirium. [Updated 2022 Nov 19]. In: StatPearls [Internet]. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; 2024 Jan, <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK470399/>> [09.01.2024].
62. განმარტებითი ბარათი „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონპროექტზე, საქართველოს პარლამენტი, ვებ გვერდი, <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/64346?>> [08.01.2024].